

ΑΤΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

- 6.1. Δικαιώματα και υποχρεώσεις
- 6.2. Άσκηση και κατάχρηση του δικαιώματος
- 6.3. Διακρίσεις δικαιωμάτων
 - 6.3.1. Τα ατομικά δικαιώματα
 - 6.3.2. Τα πολιτικά δικαιώματα
 - 6.3.3. Τα κοινωνικά δικαιώματα
- 6.4. Πολιτική άμυνα και προστασία

ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΖΗΤΟΥΝ ΑΠΑΝΤΗΣΗ

- Τι σημαίνει ελευθερία και πώς εκφράζεται στο πλαίσιο του δημοκρατικού πολιτεύματος;
- Τι προϋποθέτει η απόλαυση της ελευθερίας εκ μέρους του ανθρώπου ως ατόμου και μέλους του κοινωνικού συνόλου και γιατί;
- Τι σημαίνει δικαίωμα και γιατί έχει σημασία για τον πολίτη η κατοχύρωση δικαιωμάτων από το Σύνταγμα;
- Πώς διακρίνονται τα συνταγματικά κατοχυρωμένα δικαιώματα ανάλογα με το περιεχόμενό τους;
- Ποιους περιορισμούς θέτει το Σύνταγμα στην άσκηση των δικαιωμάτων και γιατί;
- Πότε είναι καταχρηστική η άσκηση δικαιώματος;
- Τι σημαίνει πολιτική άμυνα και προστασία;

ΛΕΞΕΙΣ - ΚΛΕΙΔΙΑ

- Ελευθερία
- Ισότητα
- Ευθύνη
- Υποχρέωση
- Δικαίωμα
- Πολιτικά δικαιώματα
- Κοινωνικά δικαιώματα
- Χρηστά ήθη
- Καταχρηστική άσκηση δικαιώματος
- Πολιτική άμυνα και προστασία

6.1. Δικαιώματα και υποχρεώσεις

Η ελευθερία και η **ισότητα** είναι τα **συστατικά στοιχεία του δημοκρατικού πολιτεύματος**. Ελευθερία σημαίνει να μην υπόκειται κάποιος στη βούληση ενός άλλου. Ειδικότερα, στη σύγχρονη δημοκρατία, ελευθερία σημαίνει **δυνατότητα ανεμπόδιστης από κάθε εξωτερικό εξαναγκασμό ανάπτυξης της προσωπικότητάς μας**. Τη δυνατότητα αυτή την απολαμβάνουν εξίσου όλοι οι πολίτες. Επομένως, τίθεται αυτομάτως ένα όριο στην ελευθερία του καθενός και της καθεμιάς από εμάς• η ελευθερία των άλλων.

Τι ακριβώς σημαίνει στην πράξη δυνατότητα ανεμπόδιστης ανάπτυξης της προσωπικότητάς μας; Να μπορώ να κάνω ό,τι θέλω, να πηγαίνω όπου θέλω, να εκφράζομαι όπως θέλω, να μπορώ με λίγα λόγια να κάνω πράξη αυτά που επιθυμώ, για να νιώθω ότι *εγώ καθορίζω τη ζωή μου*. Είναι, λοιπόν, μια ανέμελη υπόθεση η ελευθερία;

Η ελευθερία συνεπάγεται ευθύνη. Ευθύνη προς τον εαυτό μου, ευθύνη και προς τους άλλους. Είμαι ελεύθερος/-η να κάνω επιλογές, σημαίνει, φέρω ταυτόχρονα και την απόλυτη ευθύνη για τις επιλογές μου, ακριβώς γιατί είναι επιλογές δικές μου και κανένας άλλος δεν μου τις επέβαλε. Μπορεί, για παράδειγμα, κάποιος να επιλέγει για συγκεκριμένους λόγους να μην εργάζεται. Αναλαμβάνει την ευθύνη για την επιλογή του αυτή, σημαίνει να μην ζητάει από άλλους χρήματα, να μην ζει παρασιτικά, να μην προβαίνει σε εγκληματικές ενέργειες για να καλύψει τις βιοτικές του ανάγκες κ.ο.κ. Αν δεν αναλάβει τις ευθύνες που συνεπάγεται η οποιαδήποτε επιλογή του και τις μεταθέσει σε κάποιον άλλον, τότε παύει να αυτοκαθορίζεται. Οποιοσδήποτε μπορεί να τον κάνει υποχείριό του, επομένως παύει να είναι ένας ελεύθερος άνθρωπος. Άλλωστε, όπως ο ίδιος έχει απαίτηση κανείς να μη του στερεί την ελευθερία του, κατά τον ίδιο τρόπο και κάποιος άλλος έχει την απαίτηση, να μην στερείται τη δική του ελευθερία. **Η ελευθερία είναι δικαίωμα, αλλά ταυτόχρονα, ευθύνη και υποχρέωση σεβασμού της ελευθερίας των άλλων.**

Συμπερασματικά, **η ελευθερία προϋποθέτει ωριμότητα, αυτογνωσία, συνειδητοποίηση των ευθυνών και των υποχρεώσεων**.

Πώς εκφράζεται η ελευθερία στην πράξη; Με την **αναγνώριση δικαιωμάτων**. Δικαίωμα είναι η δυνατότητα αυτοκαθορισμού, που αναγνωρίζεται στο άτομο μέσα στο πλαίσιο μιας δημοκρατικής πολιτείας. Για παράδειγμα, «έχω το δικαίωμα ελευθερίας της έκφρασης» σημαίνει κανείς να μη με λογοκρίνει, αν θέλω να δημοσιοποιήσω επωνύμως τη γνώμη μου για κάποιο θέμα. Εννοείται, σύμφωνα με όσα είπαμε παραπάνω, ότι τη γνώμη μου την εκφράζω υπεύθυνα και δεν θίγω την τιμή και την υπόληψη κάποιου άλλου.

Άρθρο 4 του Συντάγματος

1. Οι Έλληνες είναι ίσοι ενώπιον του νόμου.
2. Οι Έλληνες και οι Ελληνίδες έχουν ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις.

«Πράττε σαν να επρόκειτο ο κανόνας της πράξης σου να γίνει με τη θέλησή σου καθολικός νόμος».

Immanuel Kant, Γερμανός φιλόσοφος (1724 – 1804), *Τα θεμέλια της Μεταφυσικής των ηθών*, Εισαγωγή - μετάφραση – σχόλια Γ.Τζαβάρια, Εκδ. Δωδώνη, Αθήνα – Γιάννινα 1984

Η προσταγή του Καντ μας προφυλάσσει από τον εγωισμό μας και επιτάσσει να σκεπτόμαστε μπαίνοντας στη θέση κάθε άλλου ανθρώπου.

Ανρί Ματίς, Συνομιλία, 1909-12 Μουσείο Ερμιτάζ, Αγία Πετρούπολη

«Ψίθυροι κυκλοφορούν απειλητικά τις τελευταίες αυτές μέρες για επικείμενες ‘εκκαθαρίσεις’ στο πανεπιστήμιο. Το γεγονός ότι μεταξύ των ονομάτων των υπό απόλυση καθηγητών αναφέρεται και το δικό μου – και αυτό δεν το θεωρώ διόλου περίεργο – μου παρέχει το δικαίωμα και μου επιβάλλει το καθήκον να σας καταστήσω, σήμερα που βρίσκομαι ακόμη κοντά σας, κοινωνούς ορισμένων σκέψεών μου που ίσως δεν θα μπορού να σας τις πω αύριο.[...]

Το Σύνταγμα κατοχυρώνει τα δικαιώματα του ανθρώπου ως ατόμου και μέλους του κοινωνικού συνόλου. Θέτει το νομικό πλαίσιο, μέσα στο οποίο πρέπει να κινούνται όλα τα όργανα της πολιτείας στις σχέσεις τους με τους πολίτες. Όλα τα κρατικά όργανα υποχρεούνται να διασφαλίζουν την ανεμπόδιση και αποτελεσματική άσκηση των δικαιωμάτων των πολιτών. Αλλά και στις μεταξύ των πολιτών σχέσεις πρέπει να γίνονται σεβαστά τα συνταγματικά κατοχυρωμένα δικαιώματα. Για παράδειγμα η παρακολούθηση τηλεφωνικών συνδιαλέξεων απαγορεύεται τόσο από την πλευρά των κρατικών οργάνων, όσο και από την πλευρά των ιδιωτών και συνιστά παραβίαση του δικαιώματος στην ελεύθερη επικοινωνία (άρθρο 19 Συντάγματος).

Με βάση το περιεχόμενό τους, τα συνταγματικά κατοχυρωμένα δικαιώματα (ή αλλιώς οι συνταγματικές ελευθερίες) διακρίνονται σε:

α) Ατομικά δικαιώματα που δίνουν στο άτομο τη δυνατότητα να «αμύνεται» απέναντι σε ενδεχόμενη αυθαιρεσία των οργάνων της κρατικής εξουσίας. Το κράτος πρέπει να απέχει, να μην παρεμβαίνει στη σφαίρα της ιδιωτικής αυτονομίας. Για παράδειγμα: *«Η κατοικία του καθενός είναι άσυλο. Η ιδιωτική και οικογενειακή ζωή του ατόμου είναι απαραβίαστη. Καμία έρευνα δεν γίνεται σε κατοικία, παρά μόνο όταν και όπως ορίζει ο νόμος και πάντοτε με την παρουσία εκπροσώπων της δικαστικής εξουσίας»* (άρθρο 9 του Συντάγματος).

β) Πολιτικά δικαιώματα που εγγυώνται τη συμμετοχή του ατόμου στις πολιτικές διαδικασίες, την άσκηση της εξουσίας. Για παράδειγμα, *«Για να εκλεγεί κανείς βουλευτής απαιτείται να είναι Έλληνας πολίτης, να έχει τη νόμιμη ικανότητα να εκλέγει και να έχει συμπληρώσει το εικοστό πέμπτο έτος της ηλικίας του κατά την ημέρα της εκλογής»* (άρθρο 55 του Συντάγματος).

γ) Κοινωνικά δικαιώματα που συνιστούν εγγυήσεις για την παρέμβαση της πολιτείας στην κοινωνική ζωή και την εξασφάλιση παροχών για τη δικαιότερη κατανομή του κοινωνικού πλούτου. Για παράδειγμα: *«Το κράτος μεριμνά για την υγεία των πολιτών και παίρνει ειδικά μέτρα για την προστασία της νεότητας, του γήρατος, της αναπηρίας και για την περίθαλψη των απόρων»* (άρθρο 21 παρ. 3 του Συντάγματος).

Σημειώστε πάντως ότι η διάκριση αυτή δεν είναι απόλυτη. Υπάρχουν δικαιώματα, όπως π.χ. αυτό της δικαστικής προστασίας (άρθρο 20 Σ.), που θεωρούνται τόσο ατομικά, όσο και κοινωνικά, ενδεχομένως δε και πολιτικά.

Το Σύνταγμα, εκτός από δικαιώματα, καθιερώνει και **υποχρεώσεις** των πολιτών, όπως :

α) Ο σεβασμός του Συντάγματος και η τήρηση των νόμων.

Ο σεβασμός στο Σύνταγμα και τους νόμους που συμφωνούν με

Και αν η εξουσία – που τη συμφέρει να έχει παθητικούς και πολιτικά αδιάφορους υπηκόους – σας πει ότι έτσι κάνοντας δεν είστε φρόνιμοι και νομοταγείς πολίτες, αποδείξτε της ότι καλός πολίτης είναι μόνον ο ελεύθερος πολίτης, ο συνειδητός, ενεργός και υπεύθυνος πολίτης. Και θυμίστε της ότι ο Περικλής είχε πει στον 'Επιτάφιο': όποιος αδιαφορεί για τα πολιτικά πράγματα του τόπου του είναι όχι φιλήσυχος, αλλά άχρηστος, 'άχρειος' πολίτης. Και μην ξεχνάτε, στις σημερινές δύσκολες για την πατρίδα και το λαό μας περιστάσεις, τα λόγια του ποιητή – και θέλω με αυτά να σας αποχαιρετίσω:

«Όσοι το χάλκεον χέρι βαρύ του φόβου αισθάνονται, ζυγόν δουλείας ας έχωσι. Θέλει αρετήν και τόλμην η Ελευθερία».

Αριστόβουλος Μάνεσης.

Απόσπασμα από το τελευταίο μάθημα που εκφώνησε ο καθηγητής Νομικής Αρ. Μάνεσης (1921 – 2000) στο Αριστοτέλειο Παν/μιο Θεσ/νίκης, πριν αποπεμφθεί από το δικτατορικό καθεστώς της 21ης Απριλίου 1967. Αποτελεί ένα μάθημα πολιτικής ελευθερίας προς τους φοιτητές του και παράλληλα ένα μανιφέστο ελεύθερου φρονήματος, μια πράξη αντίστασης στις συνθήκες ανελευθερίας που επικρατούσαν τότε στην Ελλάδα.

Λουκάς Βενετούλιας, Πρόσωπα στη Δικτατορία, 1973, Δημοτική Πινακοθήκη Θεσ/νίκης

Ιστορική εξέλιξη κατοχύρωσης δικαιωμάτων

Η διακήρυξη θεμελιωδών δικαιωμάτων του ανθρώπου είναι συνυφασμένη με το **ιστορικό κίνημα του συνταγματισμού**,

αυτό και η αφοσίωση στην Πατρίδα και τη Δημοκρατία αποτελούν θεμελιώδη υποχρέωση όλων των Ελλήνων (άρθρο 120 Σ.). Είναι η πρώτη και θεμελιώδης υποχρέωση που προβλέπει το Σύνταγμα.

β) Η υποχρέωση κοινωνικής ευθύνης και εθνικής αλληλεγγύης, όπως η υποχρέωση παροχής υπηρεσιών στο κοινωνικό σύνολο για την αντιμετώπιση εκτάκτων καταστάσεων ή επείγουσας κοινωνικής ανάγκης, πυρκαγιών, σεισμών κτλ. (άρθρο 25 Σ.).

γ) Η φορολογική υποχρέωση, δηλ. η υποχρέωση όλων των ελλήνων πολιτών να συνεισφέρουν στα δημόσια βάρη, χωρίς διακρίσεις, ανάλογα με την οικονομική τους δυνατότητα (άρθρο 4 παρ. 5 Σ.).

δ) Η στρατολογική υποχρέωση. Κάθε Έλληνας είναι υποχρεωμένος να συμβάλλει στην άμυνα της πατρίδας του, όπως ορίζουν οι νόμοι (άρθρο 4 παρ. 6 Σ.).

ε) Η υποχρεωτική εκπαίδευση. Τα έτη υποχρεωτικής φοίτησης δεν μπορεί να είναι λιγότερα από εννέα (άρθρο 16 παρ. 3 Σ.).

6.2. Άσκηση και κατάχρηση δικαιώματος

Συνισταμένη όλων των δικαιωμάτων είναι το δικαίωμα στην ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας κάθε ανθρώπου. Το δικαίωμα αυτό κατοχυρώνεται στο άρθρο 5 του Συντάγματος, όπου ορίζονται και τα όρια άσκησης του: *«Καθένας έχει δικαίωμα να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του και να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της Χώρας, εφόσον δεν προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων και δεν παραβιάζει το Σύνταγμα ή τα χρηστά ήθη»*.

Η κατοχύρωση της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας ανταποκρίνεται κατ' αρχάς στα δεδομένα της σύγχρονης φιλελεύθερης κοινωνίας. Ο καθένας είναι ελεύθερος να επιδιώκει την επίτευξη των στόχων του, την εξυπηρέτηση των συμφερόντων του. Η ελευθερία αυτή εκτείνεται και στη συμμετοχή του ανθρώπου στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή. Δεν είναι όμως απεριόριστη. **Περιορίζεται από τα δικαιώματα των άλλων, το Σύνταγμα και τα χρηστά ήθη.**

Τα **χρηστά ήθη** είναι *αρχές κοινωνικού πράττειν που αναγνωρίζονται και γίνονται σεβαστές από όλους*. Διασφαλίζουν έναν ανεκτό και συμβατό με την κοινωνική συνύπαρξη όρο διαβίωσης, από όπου προκύπτει και η δεσμευτικότητά τους. Πρόκειται π.χ. για την εντιμότητα στις συναλλαγές, την επιμέλεια και την ευσυνειδησία στην εκπλήρωση υποχρεώσεων έναντι των άλλων, το ενδιαφέρον για την κοινότητα, τη συμμετοχή στα κοινώς δρώμενα κτλ. Η παραβίασή τους διαταράσσει την ομαλή κοινωνική συμβίωση.

Το Σύνταγμα, ορίζοντας ως όρια της ελευθερίας τα δικαιώματα των άλλων και τα χρηστά ήθη, αναγνωρίζει ότι η κατοχύ-

τη διεκδίκηση δηλαδή της θέσπισης κανόνων για την οργάνωση και τον περιορισμό της κρατικής εξουσίας. Το κίνημα του συνταγματισμού συνδέεται με την επικράτηση του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής και την οικονομική και κοινωνική ενίσχυση της αστικής τάξης απέναντι στις αυθαιρεσίες της μοναρχικής εξουσίας, κυρίως για λόγους ελευθερίας συναλλαγών και για την ανεμπόδιστη ανάπτυξη του εμπορίου και της βιομηχανίας.

Πρόδρομος των ιστορικών αυτών εξελίξεων υπήρξε η **Αγγλία** του 17ου αιώνα, με κείμενα όπως το Habeas Corpus (1679, εγγυήσεις της προσωπικής ασφάλειας έναντι της προσωπικής κράτησης), και το Bill of Rights (1688, ισότητα στην εφαρμογή των νόμων). Το 1776 οι επαναστατημένες αποικίες της **Β. Αμερικής**, επηρεασμένες από τη φιλελεύθερη αγγλική παράδοση, περιέλαβαν διακηρύξεις δικαιωμάτων στα προίμια των Συνταγμάτων τους και στην περαιτέρω ανάπτυξη του φιλελευθερισμού. Σταθμός στην πορεία της αναγνώρισης θεμελιωδών δικαιωμάτων είναι βέβαια η **Γαλλική Επανάσταση** και η Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Πολίτη του 1789.

Ορισμένες ατομικές ελευθερίες, όπως αυτή του τύπου ή η συνδικαλιστική ελευθερία, που δεν ανταποκρίνονται στην κλασική αστική ιδεολογία, καθιερώθηκαν αργότερα, κατά το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα, σε συνάρτηση με τις οικονομικοπολιτικές διεκδικήσεις των εργαζομένων.

Εικόνα: Η Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Πολίτη (1789)

ρωση των δικαιωμάτων, πέρα από τα ατομικά συμφέροντα, πρέπει να λαμβάνει υπόψη και τα ευρύτερα συμφέροντα του κοινωνικού συνόλου. Η άσκηση των δικαιωμάτων υπηρετεί το άτομο και τις επιδιώξεις του, αλλά ταυτόχρονα προωθεί και το συλλογικό καλό, την αλληλεγγύη στις κοινωνικές σχέσεις.

Τα δικαιώματα αναγνωρίζονται στο Σύνταγμα, αλλά ο νομοθέτης μπορεί να προβλέψει κάποιους **περιορισμούς** για την εξυπηρέτηση ευρύτερων κοινωνικών σκοπών ή για χάρη του δημοσίου συμφέροντος. Για παράδειγμα, η παρακολούθηση των τηλεπικοινωνιών κατ'αρχήν απαγορεύεται. Με δικαστικό ένταλμα, ωστόσο, μπορεί να γίνει η παρακολούθηση τηλεφωνικών συνδιαλέξεων για τη διαλεύκανση σοβαρών εγκλημάτων, όπως στην περίπτωση της εκ προθέσεως ανθρωποκτονίας. Οι περιορισμοί όμως αυτοί σε καμιά περίπτωση δεν πρέπει να αναιρούν την ουσία του δικαιώματος.

Το Σύνταγμα, επίσης, ορίζει ότι «η καταχρηστική άσκηση δικαιώματος δεν επιτρέπεται». (άρθρο 25 παρ. 3 Σ.). **Καταχρηστικά ασκείται ένα δικαίωμα**, όταν ασκείται για σκοπό διαφορετικό από εκείνον για τον οποίο θεσπίστηκε. Για παράδειγμα, η εκτίμηση αν μια απεργία είναι καταχρηστική εξαρτάται από το αν πράγματι αποσκοπεί στη διαφύλαξη και προαγωγή των οικονομικών και εργασιακών συμφερόντων των εργαζομένων ή σε άλλους στόχους που δεν σχετίζονται με τα εργασιακά αιτήματα, λ.χ. η ανατροπή της κυβέρνησης.

Τι γίνεται σε περίπτωση **προσβολής ενός δικαιώματος**; Η προστασία των δικαιωμάτων είναι κατοχυρωμένη σε εθνικό επίπεδο από το Σύνταγμα και σε ευρωπαϊκό επίπεδο από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Ε.Σ.Δ.Α.). Ο δικαιούχος μπορεί να ζητήσει άρση της προσβολής και παράλειψή της στο μέλλον, καθώς επίσης και αποζημίωση.

Η Ε.Σ.Δ.Α. κατοχυρώνει **δικαίωμα ατομικής προσφυγής** στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στο Στρασβούργο (Ε.Δ.Δ.Α.). Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και το Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων παραμένουν τα βασικά σημεία αναφοράς για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου στην Ευρώπη.

Δυνατότητα προσφυγής έχει κάθε άτομο. Η προσφυγή στο Ε.Δ.Δ.Α. στρέφεται πάντοτε κατά κράτους και ποτέ κατά ιδιώτη. Η δυνατότητα προσφυγής στο Ε.Δ.Δ.Α. εξαρτάται από **δύο προϋποθέσεις**:

α) την παραβίαση άρθρου της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων από κάποιο κράτος σε βάρος κάποιου πολίτη,

β) την εξάντληση εκ μέρους του πολίτη της άσκησης ένδικων μέσων (π.χ. έφεσης, αναίρεσης κτλ.) ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων.

Vincent van Gogh,

Café – terrasse da la place de forum

«... Ο μετέωρος άνθρωπος υποπτεύεται ήδη, ότι μόνο ένας κόσμος που ξεκινά από αυτόν και καταλήγει στον Άλλο, τους άλλους μετέωρους ανθρώπους, έχει κάποια λογική υπέρξεως ή δυνατότητα να επιβιώσει...».

Γιώργος Γραμματικάκης (ομότιμος καθηγητής στο Τμήμα Φυσικής, του Πανεπιστημίου Κρήτης) *Η κόμη της Βερενίκης*, 22η έκδοση, Παν/κές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 2002.

Το Ίδρυμα Μαραγκοπούλου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (Ι.Μ.Δ.Α.) έχει ως βασικούς σκοπούς του την έρευνα, μελέτη, προ-άσπιση, διαφύλαξη και προαγωγή των δικαιωμάτων και ελευθεριών του ανθρώπου. Ενημερωθείτε για τη δράση του στην ιστοσελίδα <http://www.mfhr.gr/yellow/gr/index.htm>.

Γενιές δικαιωμάτων

Εκτός από την κλασική διάκριση των δικαιωμάτων σε ατομικά, πολιτικά, κοινωνικά, γίνεται και η διάκριση των δικαιωμάτων σε γενιές, ανάλογα με το περιεχόμενό τους και τον χρόνο εμφάνισής τους:

Στην **πρώτη γενιά** ανήκουν τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα (που αντιτίθενται στο κράτος ή που επιδιώκουν συμμετοχή).

Στη **δεύτερη γενιά** ανήκουν τα

Σε εθνικό επίπεδο, αξιόλογη δραστηριότητα για την ουσιαστική και αποτελεσματική προστασία των συνταγματικών δικαιωμάτων αναπτύσσει, όπως είδαμε Σύνηγορος του Πολίτη (άρθρο 103 παρ. 9 Σ.). Η Εθνική Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου αποτελεί συμβουλευτικό όργανο της πολιτείας σε θέματα προστασίας δικαιωμάτων του ανθρώπου (ν. 2667/1998).

6.3. Διακρίσεις δικαιωμάτων

6.3.1. Ατομικά δικαιώματα

α) Η προσωπική ασφάλεια

Η προσωπική ασφάλεια είναι θεμελιώδες στοιχείο της ελευθερίας. Για τον λόγο αυτό, το Σύνταγμα προβλέπει ειδικές εγγυήσεις, ώστε κανένα κρατικό όργανο να μην μπορεί να ασκήσει δίωξη κατά ενός ατόμου, αν δεν υπάρχει νόμος που να προβλέπει την πράξη του ως αξιόποινη: «κανένα έγκλημα δεν τιμωρείται, καμιά ποινή δεν επιβάλλεται χωρίς νόμο» (λατ. *'nullum crimen nulla poena sine lege'*).

β) Η αρχή του νόμιμου δικαστή

Η προστασία της προσωπικής ασφάλειας συμπληρώνεται με την αρχή του νόμιμου δικαστή. Νόμιμος δικαστής είναι εκείνος που ορίζεται εκ των προτέρων από τον νόμο ως αρμόδιος να δικάσει και κάθε άλλη υπόθεση όμοια, από άποψη περιεχομένου ή προσώπου, με τη συγκεκριμένη κάθε φορά υπόθεση. Αποτρέπεται έτσι το ενδεχόμενο επεμβάσεων στην απονομή της δικαιοσύνης και εξασφαλίζεται η εμπιστοσύνη της κοινής γνώμης στην αντικειμενικότητα της κρίσης των δικαστηρίων.

γ) Το άσυλο της κατοικίας και η προστασία του ιδιωτικού βίου

Το Σύνταγμα προστατεύει την κατοικία και την ιδιωτική και οικογενειακή ζωή του ατόμου, την οποία θεωρεί «απαραβίαστη». Αναγνωρίζει δηλαδή στο άτομο το δικαίωμα να ζει απερίσπαστο, χωρίς εξωτερικές επεμβάσεις (π.χ. εκ μέρους των οργάνων του κράτους), μόνο ή με την οικογένειά του (οικογενειακό άσυλο). *'My home is my castle'*, («το σπίτι μου είναι το φρούριό μου»), κατά την παραδοσιακή αγγλοσαξονική έκφραση).

Τι σημαίνει άσυλο; Άσυλο σημαίνει απαραβίαστος τόπος. Κανένας δεν επιτρέπεται να εισέλθει στο χώρο της κατοικίας, χωρίς τη συγκατάθεση του ενοίκου. Επίσης, κανένας δεν μπορεί να εμποδίσει τον ενοίκο να εισέλθει στην κατοικία του. Η κατ' οίκον έρευνα επιτρέπεται μόνο κατά τους ορισμούς του νόμου.

δ) Το δικαίωμα αναφοράς στις αρχές

Το δικαίωμα αναφοράς είναι το δικαίωμα του καθενός, τηρώντας τους νόμους της πολιτείας, να αναφέρεται εγγράφως στις αρχές είτε για υποθέσεις που τον αφορούν και τον θίγουν άμεσα,

κοινωνικά δικαιώματα (που επιβάλλουν στο κράτος να ενεργήσει).

Η **τρίτη γενιά** δικαιωμάτων είναι η νεότερη. Πρόκειται για τα δικαιώματα κοινωνικής αλληλεγγύης, όπως το δικαίωμα ειρήνης, της αυτοδιάθεσης των λαών, ανάπτυξης και πολιτιστικής κληρονομιάς, δικαίωμα στο περιβάλλον κτλ. Τα περισσότερα από τα δικαιώματα τρίτης γενιάς δεν έχουν κατοχυρωθεί (ακόμη) συνταγματικά.

Κώστας Χ. Χρυσόγονος, *Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα*, 3η έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 200

Οικονόμου Μιχάλης,
Κόκκινη Τέντα 1927-28

Τι σημαίνει κατοικία;

Κατοικία θεωρείται κάθε χώρος που χρησιμοποιείται για διαβίωση – μόνιμη ή προσωρινή, διαμονή ή απλώς παραμονή – ή για εργασία και στον οποίο η είσοδος δεν είναι δυνατή χωρίς τη συγκατάθεση του διαμένοντος στο χώρο αυτό. Δεν είναι απαραίτητο, ο χώρος να είναι οικοδομημένος, περιτοιχισμένος ή στεγασμένος. Αρκεί να είναι περιφραγμένος, ώστε να μην μπορούν άλλοι να μπουν ελεύθερα σε αυτόν.

Επομένως, κατοικία είναι: το οίκημα, το διαμέρισμα ή το δωμάτιο, όπου διαμένει κανείς (ως ιδιοκτήτης, αλλά και ως ενοικιαστής κτλ.). Επίσης, το δωμάτιο του ξενοδοχείου. Κατοικία θεωρείται επίσης, η αυλή, μια καλύβα, μια σκηνή, ακόμα και ένα όχημα ή ένα πλοίο. Κατοικία θεωρείται επίσης, η αυλή, μια καλύβα, μια σκηνή, ακόμα και ένα όχημα ή ένα πλοίο.

είτε για ζητήματα που αφορούν την κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή. Από την άλλη πλευρά, οι αρχές της πολιτείας είναι υποχρεωμένες να ενεργούν σύντομα, σε χρονικό διάστημα όχι μεγαλύτερο των 60 ημερών και να απαντούν αιτιολογημένα σε εκείνον που υπέβαλε την αναφορά, σύμφωνα με τον νόμο.

Ο πολίτης που θεωρεί ότι αδικείται, μπορεί να καταφύγει είτε στα δικαστήρια είτε στον Συνήγορο του Πολίτη που λειτουργεί ως ανεξάρτητη διοικητική αρχή.

ε) Η θρησκευτική ελευθερία

«Η ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης είναι απαραβίαστη. Η απόλαυση των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων δεν εξαρτάται από τις θρησκευτικές πεποιθήσεις καθενός» (άρθρο 13 παρ. 1).

Ο καθένας είναι ελεύθερος να έχει τις θρησκευτικές πεποιθήσεις που επιθυμεί.

Έχει επίσης την ελευθερία να εξωτερικεύει την πίστη και τα θρησκευτικά συναισθήματά του με ειδικές τελετουργικές διαδικασίες, εφόσον δεν προσβάλλει τη δημόσια τάξη ή τα χρηστά ήθη.

Εξάλλου το Σύνταγμα απαγορεύει τον **προσηλυτισμό**, την προσπάθεια δηλαδή προσέλκυσης οπαδών σε κάποια θρησκεία με αθέμιτα μέσα.

στ) Η ελευθερία τύπου και έκφρασης

«Καθένας μπορεί να εκφράζει και να διαδίδει προφορικά, γραπτά και δια του τύπου τους στοχασμούς του τηρώντας τους νόμους του κράτους» (άρθρο 14 Σ.).

Η ελευθερία του τύπου αποτελεί πραγμάτωση της ουσίας της δημοκρατίας. Μέσω αυτής ασκείται η ελευθερία της έκφρασης, δηλαδή η δυνατότητα του καθενός να διατυπώνει τις σκέψεις του και να διαδίδει ελεύθερα τους στοχασμούς του. Δια μέσου του τύπου υλοποιείται η ύπαρξη πολυφωνίας. Ο τύπος άλλωστε είναι η αποκαλούμενη «**τέταρτη εξουσία**» που ελέγχει την άσκηση της κρατικής εξουσίας.

Η ελευθερία του τύπου **περιλαμβάνει** την ελευθερία κυκλοφορίας, διανομής και πώλησης των εντύπων, εφημερίδων, περιοδικών κτλ. Το Σύνταγμα απαγορεύει τον έλεγχο του περιεχομένου του εντύπου, εφημερίδας, περιοδικού, κτλ. πριν από την κυκλοφορία του (λογοκρισία), είτε την αφαίρεση των φύλλων του εντύπου μετά τη δημοσίευση (κατάσχεση).

Κατ'εξάιρεση, επιτρέπεται η κατάσχεση του εντύπου, με παραγγελία του εισαγγελέα, μετά την κυκλοφορία του, στις εξής περιπτώσεις:

- Για προσβολή της χριστιανικής και κάθε άλλης γνωστής θρησκείας.

Ως κατοικία επίσης νοούνται και προστατεύονται και οι χώροι εργασίας και επαγγελματικής απασχόλησης, δηλαδή γραφεία, ιατρεία, καταστήματα, εργαστήρια, όταν όμως είναι κλειστά για το κοινό. Κατά τις εργάσιμες ώρες, όταν δηλαδή είναι ανοικτά στην ελεύθερη (ανέλεγκτη) είσοδο οποιουδήποτε, δεν αποτελούν κατοικία.

Πολύκλειτος Ρέγκος,

Μονή Μεγίστης Λαύρας, 1939,
εκδ. Δημ.Πινακοθήκη Θεσ/νίκης

Paul Cézanne, 1866,
National Gallery of Art, Washington

«Ελευθερία του τύπου με...
λογοκρισία, απαγορεύσεις,
δολοφονίες

Απώλειες δημοσιογράφων το 2006

Οι οργανώσεις προστασίας των ΜΜΕ έχουν περιγράψει το 2006 ως "την πιο άγρια και βίαιη" χρονιά για τους δημοσιογράφους με περισσότερους από 150 νεκρούς παγκοσμίως.

Αννα Πολιτόφακγια:
δολοφονήθηκε έξω από το σπίτι της στη Μόσχα τον περασμένο Οκτώβριο.
Απίες θανάτου (Ιαν. 1992-Αύγ.2006)
Δολοφονίες: 414 Σε μάχες:
(71,4%) 108(18,6%)

Φωτογρ.: Associated Press © GRAPHIC-NEWS

- Για προσβολή του προσώπου του Προέδρου της Δημοκρατίας.

- Για δημοσίευμα που αποκαλύπτει πληροφορίες σχετικά με τις ένοπλες δυνάμεις, ή έχει σκοπό τη βίαιη ανατροπή του πολιτεύματος ή στρέφεται κατά της εδαφικής ακεραιότητας του Κράτους.

- Για «άσεμνα» δημοσιεύματα που προσβάλλουν ολοφάνερα τη δημόσια αιδώ, στις περιπτώσεις που ορίζει ο νόμος.

Υπάρχουν και άλλα δικαιώματα που κατοχυρώνονται στο Σύνταγμα, όπως το δικαίωμα της συνάθροισης (άρθρο 11 Σ.), της ιδιοκτησίας (άρθρο 17 Σ.), της συνδικαλιστικής ελευθερίας και της απεργίας (άρθρο 23 Σ.) κ.ά.

6.3.2. Πολιτικά δικαιώματα

α) Το δικαίωμα του «εκλέγειν»: είναι το δικαίωμα που δίνει τη δυνατότητα στον εκλογέα να ψηφίσει για να εκλέξει τους αντιπροσώπους του (Βουλευτές, Ευρωβουλευτές, Νομαρχιακά, Δημοτικά Συμβούλια).

β) Το δικαίωμα του «εκλέγεσθαι»: δίνει τη δυνατότητα στον πολίτη να εκλεγεί σε κάποιο δημόσιο αξίωμα, όπως το βουλευτικό.

γ) Το δικαίωμα ίδρυσης ή συμμετοχής σε πολιτικό κόμμα.

δ) Το δικαίωμα διορισμού ως δημοσίου υπαλλήλου στις δημόσιες θέσεις.

ε) Το δικαίωμα διορισμού ως ενόρκου στα μικτά ορκωτά δικαστήρια της χώρας.

6.3.3. Κοινωνικά δικαιώματα

α) Το δικαίωμα στην προστασία της οικογένειας, του γάμου, της μητρότητας και της παιδικής ηλικίας

«Η οικογένεια, ως θεμέλιο της συντήρησης και προαγωγής του Έθνους, καθώς και ο γάμος, η μητρότητα και η παιδική ηλικία τελούν υπό την προστασία του Κράτους». Ως οικογένεια νοείται η κοινότητα γονέων και τέκνων, φυσικών ή υιοθετημένων, ανεξαρτήτως του αν γεννήθηκαν ύστερα από γάμο ή χωρίς γάμο των γονέων τους.

Στο πλαίσιο αυτό, επιφυλάσσεται ευνοϊκή μεταχείριση της μητέρας σε ό,τι αφορά την άδεια κύησης, το μειωμένο ωράριο για την ανατροφή τέκνου, τον θεσμό της ανάδοχης μητέρας κ.ά.

β) Το δικαίωμα στην υγεία

Η υγεία αποτελεί μέριμνα της πολιτείας. Η πολιτεία δημιουργεί την κατάλληλη υποδομή παροχής υπηρεσιών για ιατρική πε-

πλήθος παραγόντων, όπως πραξικοπήματα, πολιτικές αναταραχές, καταπιεστικά καθεστώτα ή η γενικότερη επιδίωξη πολλών (δημοκρατικών και μη) κυβερνήσεων να ανακόψουν τον αντιπολιτευτικό λόγο, συνθέτουν ένα ιδιαίτερα αρνητικό περιβάλλον για την ελευθεροτυπία, ιδίως σε περιοχές, όπως η Ασία, η πρώην Σοβ. Ένωση και η Λατ. Αμερική κ.ά.....»

Εφημερίδα Ελευθεροτυπία, φύλλο 2ας Μαΐου 2007.

Το Σύνταγμα, στο άρθρο 4, παρ. 2 κατοχυρώνει την **ισότιμη απόλαυση των δικαιωμάτων από όλους:** «Οι Έλληνες και οι Ελληνίδες έχουν ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις».

Κατά πόσο ισχύει αυτό στην πράξη; Επισκεφθείτε την ηλεκτρονική διεύθυνση www.ameame-dia.gr.

Μεταξύ άλλων, παρουσιάζεται η πρωτοβουλία της Γενικής Γραμματείας Ενημέρωσης για τη διαμόρφωση ενός ευρέως αποδεκτού λεξιλογίου αναφορικά με τα Άτομα με Αναπηρία, προς χρήση από τα Μ.Μ.Ε.

Εντουάρ Βυγιάρ, Παιδιά, 1909, Μουσείο Ερμιτάζ, Αγία Πετρούπολη

ρίθαλψη που περιλαμβάνει τόσο τη θεραπεία, όσο και την πρόληψη ασθενειών.

Για τον λόγο αυτόν, η πολιτεία ιδρύει και εξοπλίζει νοσοκομεία, διορίζει ιατρικό και νοσηλευτικό προσωπικό, φροντίζει για τη φαρμακευτική επάρκεια, ενισχύει την ιατρική έρευνα. Επίσης, φροντίζει για τη συνεχή ενημέρωση των πολιτών σε θέματα υγείας. Στο πλαίσιο αυτό εντάσσεται και το πρόγραμμα της **Αγωγής Υγείας** που πραγματοποιείται στα σχολεία, με σκοπό την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των μαθητών/-τριών στα θέματα αυτά.

Επίσης, η πολιτεία λαμβάνει τα αναγκαία μέτρα για την προστασία της νεότητας, του γήρατος, της αναπηρίας και περίθαλψης των απόρων. Για παράδειγμα, η πολιτεία απαγορεύει την κυκλοφορία προϊόντων που προορίζονται για χρήση από παιδιά και τα οποία είναι βλαπτικά για την υγεία τους. Ειδική προστασία απολαμβάνει το άτομο έναντι των βιοϊατρικών παρεμβάσεων για την προστασία της γενετικής του ταυτότητας (κλωνοποίηση).

γ) Το δικαίωμα για εργασία

Η εργασία αποτελεί δικαίωμα και προστατεύεται από το Σύνταγμα που επιτάσσει στα κρατικά όργανα να μεριμνούν για τη δημιουργία συνθηκών απασχόλησης για όλους τους πολίτες και για την ηθική και υλική εξύψωση του εργαζόμενου αγροτικού και αστικού πληθυσμού.

Η πολιτεία έχει την υποχρέωση να δημιουργήσει συνθήκες απασχόλησης για όσους επιθυμούν και μπορούν να εργαστούν. Η μείωση της ανεργίας συνεπάγεται αύξηση του εθνικού εισοδήματος, και γενικότερα ευημερία της κοινωνίας.

Τα Προγράμματα Επαγγελματικής Κατάρτισης και οι επιδοτήσεις θέσεων εργασίας για τους ανέργους από τον Ο.Α.Ε.Δ. αποτελούν προσπάθειες της πολιτείας προς αυτή την κατεύθυνση. Ειδική μέριμνα της πολιτείας αποτελεί και η επαγγελματική ένταξη και συμμετοχή στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή των ατόμων με αναπηρία (Α.ΜΕ.Α.).

Στο πλαίσιο της ολόπλευρης ανάπτυξης της προσωπικότητας των νέων και της διασύνδεσης του σχολείου με την αγορά εργασίας, λειτουργούν τα Κέντρα Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού (ΚΕ.ΣΥ.Π.) και τα Γραφεία Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού (ΓΡΑ.Σ.Ε.Π.) που παρέχουν χρήσιμες πληροφορίες επαγγελματικού προσανατολισμού.

δ) Η ελευθερία της τέχνης, της επιστήμης και της παιδείας

Η ελεύθερη διαμόρφωση της προσωπικότητας του ατόμου επιτυγχάνεται με την κατάλληλη παιδεία. Αυτός είναι και ο λόγος που το Σύνταγμα την ανάγει σε «βασική αποστολή του κράτους» και κατοχυρώνει την υποχρεωτική εννιάχρονη εκπαίδευση. Για τον σκοπό αυτό το κράτος εξασφαλίζει δωρεάν παιδεία (δωρεάν

Κατράκη Βάσω, Μάνα
(πετρογραφία)

Μεταλλαγμένα προϊόντα: Οι απόψεις διίστανται. Οι υποστηρικτές τους θεωρούν ότι θα λύσουν το πρόβλημα της πείνας του πλανήτη, ενώ άλλοι, ότι εγκυμονούν κινδύνους.

Σκίτσο του **Ηλία Ταμπακά**, περιοδική έκδοση κόμικς «9», τεύχος 354, 2 Μαΐου 2007, Εφημερίδα Ελευθεροτυπία

Αναζητήστε πληροφορίες για τα μεταλλαγμένα προϊόντα και τις επιπτώσεις τους στην ανθρώπινη υγεία.

Το πρόγραμμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης 'equal', για την απασχόληση, χρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και

διανομή συγγραμμάτων, μη καταβολή διδάκτρων στα δημόσια σχολεία, ίδρυση νέων σχολείων, βιβλιοθηκών κτλ.) σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, ώστε το δημόσιο αγαθό της παιδείας να είναι προσιτό σε όλους, ανεξαρτήτως εισοδήματος.

Η παιδεία, σύμφωνα με το Σύνταγμα, αποτελεί βασική αποστολή του Κράτους και έχει σκοπό την ηθική, πνευματική, επαγγελματική και φυσική αγωγή των Ελλήνων, την ανάπτυξη της εθνικής και θρησκευτικής συνείδησης και τη διάπλασή τους σε ελεύθερους και υπεύθυνους πολίτες.

Επιπρόσθετες εγγυήσεις παρέχονται γι' αυτούς που διακρίνονται (υποτροφίες κτλ.), καθώς και γι' αυτούς που έχουν ανάγκη από βοήθεια ή ειδική προστασία (π.χ. σχολεία για παιδιά με ειδικές ανάγκες). Επίσης, σημειώνεται ότι δικαίωμα, όσο και υποχρέωση φοίτησης έχουν όχι μόνον οι ημεδαποί, αλλά και οι αλλοδαποί.

ε) Η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος

Ο πλανήτης υπερθερμαίνεται, η ζωή στη γη κινδυνεύει. Η ρήση του φιλόσοφου Κορνήλιου Καστοριάδη είναι σήμερα πιο επίκαιρη από ποτέ: «Για τους ιστορικούς του μέλλοντος, η μεγαλύτερη τρέλα του 20ου αιώνα δεν είναι οι πόλεμοι, αλλά η καταστροφή του οικοσυστήματος του πλανήτη».

Καθημερινά, βλέπουμε να καταστρέφονται τα δάση, να μολύνονται οι θάλασσες, οι ποταμοί, οι λίμνες, να εξαφανίζονται είδη από το ζωικό και φυτικό βασίλειο, να ρυπαίνεται η ατμόσφαιρα των πόλεων. Με την πρόχειρη και αυθαίρετη ανοικοδόμηση, καταστρέφονται μνημεία της πολιτισμικής μας κληρονομιάς. Το φυσικό και πολιτισμικό περιβάλλον υποβαθμίζεται.

Η προστασία του φυσικού και πολιτισμικού περιβάλλοντος κατοχυρώνεται στο Σύνταγμα: τα όργανα της πολιτείας υποχρεούνται να παίρνουν τα κατάλληλα μέτρα, προληπτικά και κατασταλτικά, στο πλαίσιο της βιώσιμης-αιφόρου ανάπτυξης (το πρότυπο ανάπτυξης που δεν εξαντλεί τους φυσικούς πόρους του πλανήτη, αλλά γίνεται με γνώμονα τη διατήρησή τους και στο μέλλον, όπως ορίστηκε στη διεθνή Συνδιάσκεψη του Ρίο, Βραζιλία, 1992). Ο πολίτης έχει την υποχρέωση να σέβεται και να προστατεύει το περιβάλλον.

Το σημαντικό είναι να αποκτήσουμε *περιβαλλοντική συνείδηση*. Να συνειδητοποιήσουμε ότι ο άνθρωπος είναι διαχειριστής, όχι εξουσιαστής της φύσης. Για τον λόγο αυτόν έχουν ενταχθεί και τα **προγράμματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης** στα σχολεία με στόχο να γνωρίσει ο μαθητής το φυσικό περιβάλλον, να ευαισθητοποιηθεί για τα περιβαλλοντικά προβλήματα (φαινόμενο του θερμοκηπίου, καταστροφή δασικού πλούτου, είδη υπό εξαφάνιση κτλ.) και να δραστηριοποιηθεί για την αναζήτηση λύσεων και την προστασία του περιβάλλοντος.

στοχεύει στη διασφάλιση των ίσων ευκαιριών στον τομέα της απασχόλησης (www.equal-greece.gr). Στόχοι του Προγράμματος είναι: Η βελτίωση της απασχολησιμότητας μέσα από την ανάπτυξη του επιχειρηματικού πνεύματος, η ενθάρρυνση της προσαρμοστικότητας των επιχειρήσεων, η ενίσχυση των πολιτικών ίσων ευκαιριών για άνδρες και γυναίκες, για άτομα με αναπηρία, για μετανάστες, πρόσφυγες, αποφυλακασμένους, ανήλικους παραβάτες κ.ά.

Τα Κέντρα Προώθησης της Απασχόλησης (Κ.Π.Α.) δημιουργήθηκαν από τον Οργανισμό Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (Ο.Α.Ε.Δ.). Κύριες λειτουργίες των Κ.Π.Α. είναι η εξατομικευμένη υποστήριξη των ανέργων στην αναζήτηση εργασίας (www.oaed.gr).

Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Απασχόληση και Επαγγελματική Κατάρτιση» συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση και το Ελληνικό Δημόσιο και αποσκοπεί στην ενίσχυση της απασχόλησης και την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού της χώρας: Στις διευθύνσεις www.yrakp.gr, www.prosonolotachos.gr, θα βρείτε προγράμματα ανά ομάδα ωφελουμένων ατόμων, ανέργων, ευπαθών κοινωνικών ομάδων, γυναικών κ.ά.

Νίκος Παράλης, Λοφοσειρές, 1968

Το καλοκαίρι του 2007 σημαδεύτηκε από μια ανείπωτη εθνική τραγωδία για την Ελλάδα, μια ανυπολόγιστη οικολογική καταστροφή. Χιλιάδες στρέμματα δασικής έκτασης κήκαν. Ανθρώπινες ζωές χάθηκαν. Ανυπεράσπιστα ζώα, σπίτια, περιουσίες, καλλιέργειες έγιναν στάχτη. Η τραγική συγκυρία αποτυπώθηκε στην ομιλία του Προέδρου της Δημοκρατίας, Κάρολου Παπούλια για την

6.4. Πολιτική άμυνα και πολιτική προστασία

Η πολιτεία προστατεύει τους πολίτες από πολέμους, φυσικές καταστροφές (π.χ. σεισμούς) ή τεχνολογικά ατυχήματα (π.χ. έκρηξη σε πυρηνικό εργοστάσιο). Η άμυνα της χώρας βασίζεται στις **ένοπλες δυνάμεις**. Υπάρχουν όμως και **πολιτικές δυνάμεις** που εργάζονται για την άμυνα της χώρας. Οι **ένοπλες δυνάμεις** αποτελούν την **εθνική άμυνα**. Οι πολιτικές δυνάμεις, την **πολιτική άμυνα**.

Δυνάμεις πολιτικής προστασίας είναι η Ελληνική Αστυνομία, το Λιμενικό σώμα, το Πυροσβεστικό σώμα. Σε περίπτωση εμπόλεμης κατάστασης, αποστολή των σωμάτων αυτών είναι να προλάβουν ή να μειώσουν τις απώλειες του πληθυσμού και τις καταστροφές των υλικών αγαθών, να τονώσουν το ηθικό των πολιτών και να τους προσφέρουν κάθε δυνατή βοήθεια.

Η προετοιμασία των πολιτών είναι αναγκαία για το, έστω και υποθετικό, ενδεχόμενο μιας εμπόλεμης κατάστασης. Το **υψηλό αίσθημα ευθύνης και η συνεργασία με την πολιτεία** είναι απαραίτητα για την προστασία του κάθε πολίτη, της οικογένειάς του και του συνόλου γενικότερα.

Έτσι, για παράδειγμα, οι δυνάμεις της **πολιτικής άμυνας** ενημερώνουν το κοινό για τρόπους αυτοπροστασίας (πώς δηλαδή θα αντιδράσουν σε περίπτωση συναγερμού, πώς θα οδηγηθούν σε καταφύγιο κτλ.). Επίσης, εκπαιδεύονται, για να διασώζουν και να περιθάλπουν τους πληγέντες με τη βοήθεια των υγειονομικών υπηρεσιών (νοσοκομείων, ιατρών), να σβήνουν πυρκαγιές, να απολυμαίνουν περιοχές από ραδιενεργό σκόνη ή χημικές ουσίες, να αποκαθιστούν τις ζημιές που προκλήθηκαν.

Η πολιτεία προστατεύει τους πολίτες και σε περίπτωση φυσικών καταστροφών ή τεχνολογικών ατυχημάτων. Η **πολιτική προστασία** της Χώρας αποβλέπει στην προστασία της ζωής, της υγείας και της περιουσίας των πολιτών. Για τον σκοπό αυτό ιδρύθηκε η Γενική Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας (Γ.Γ.Π.Π.) που υπάγεται στο Υπουργείο Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης.

Οι ενεργοί πολίτες μέσα στο πλαίσιο του εθελοντισμού συνεργάζονται με τις δυνάμεις της πολιτικής προστασίας. Η συνεργασία αυτή είναι ζωτικής σημασίας.

33η επέτειο αποκατάστασης της δημοκρατίας, στις 24 Ιουλίου 2007: «Όταν σήμερα μιλάμε για ποιότητα δημοκρατίας, δεν μπορούμε παρά να έχουμε στο νου μας μία οικολογική δημοκρατία που θα έχει στο επίκεντρο την προστασία της φύσης. Στις πυρκαγιές θυσιάστηκαν ανθρώπινες ζωές, ζώες συμπολιτών μας που τοποθέτησαν το συλλογικό καλό πάνω από το ατομικό. [...]

Οι πυρκαγιές αυτές έδειξαν για άλλη μια φορά με δραματικό τρόπο ότι παραμένει ζητούμενο το μέτρο της οικολογικής ευαισθησίας που θα μας προστατεύσει από τη βία του τσιμέντου και της εξαφάνισης του πράσινου. [...]

Γι' αυτό η προστασία του περιβάλλοντος είναι πλέον ζήτημα δημοκρατίας. Και η συμμετοχή στον αγώνα για τη σωτηρία της φύσης είναι υψηλό δημοκρατικό καθήκον του πολιτικού μας συστήματος, κάθε πολίτη που δεν θέλει απλώς να ενημερήσει, αλλά να εντυχήσει κυνηγώντας το όνειρο ενός καλύτερου και βιώσιμου κόσμου».

«Ν' αγαπάς την ευθύνη. Να λες: εγώ μονάχος έχω χρέος να σώσω τη γη. Αν δε σωθεί, εγώ φταίω». **Νίκος Καζαντζάκης**, *Ασκητική*, Εκδ. Καζαντζάκη, 2005.

Αντουάν ντε Σαιν Εξυπερύ,
Ο Μικρός Πρίγκιπας.

Πολλοί **εθελοντές δασοφύλακες** περιπολούν στα δάση, ανοίγουν τους δασικούς δρόμους, συμμετέχουν στη δασοπυρόσβεση. Το σύνθημά τους είναι «**Προστατεύουμε τον άνθρωπο, την περιουσία του και το περιβάλλον**». Αναζητήστε πληροφορίες για εθελοντικές οργανώσεις Δασοπροστασίας που δραστηριοποιούνται στον τόπο σας. Για παράδειγμα, οι Εθελοντές Δασοπροστασίας Μεσσηνίας (Ε.ΔΑΣ.ΜΕ.) ξεκίνησαν από τη διάσωση του εθνικού δρυμού του Ταϊγέτου από τις πυρκαγιές του 1998. Τα μέλη του εκπαιδεύθηκαν από την Πυροσβεστική Υπηρεσία Καλαμάτας, την Ειδική Μονάδα Αντιμετώπισης Καταστροφών, τον Οργανισμό Αντισεισμικού Σχεδιασμού και Προστασίας, το Λιμενικό Σώμα, τον Ερυθρό Σταυρό. Ο Σύλλογος είναι αναγνωρισμένος από τη Γενική Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας. Δεν υποκαθιστά την πολιτεία, αλλά παρέχει αμέριστη υποστήριξη στο έργο της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Με έμβλημα την πεταλούδα και σύνθημα «Οι μαθητές ερευνούν, οι δήμοι ενημερώνονται, η κοινωνία ευαισθητοποιείται», πραγματοποιείται από το 2006 - 07 η εκστρατεία ευαισθητοποίησης των εφήβων 28 πόλεων για το περιβάλλον, με τίτλο «Οικολογική μετακίνηση», υπό την αιγίδα του ΥΠ.Ε.Π.Θ. και του Υπουργείου Μεταφορών, Επικοινωνιών και Ανάπτυξης. (Ρεπορτάζ από την εφημερίδα Ελευθεροτυπία, φύλλο της 18ης Ιανουαρίου 2007). Αναζητήστε πληροφορίες για τις εθελοντικές οργανώσεις που δρουν στην περιοχή σας. Θα σας ενδιέφερε να δραστηριοποιηθείτε σε κάποια από αυτές; Να αιτιολογήσετε τη στάση σας.

ΕΡΓΑΣΙΕΣ-ΑΣΚΗΣΕΙΣ-ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

A/ Δίπλα σε καθεμιά από τις παρακάτω προτάσεις σημειώστε Σ, αν τη θεωρείτε σωστή, Λ, αν τη θεωρείτε λανθασμένη. Αν θεωρείτε την πρόταση λανθασμένη, διατυπώστε την ξανά σωστά:

- ___ Δικαίωμα είναι η εξουσία, η δυνατότητα δηλαδή αυτοκαθορισμού, που αναγνωρίζεται στο άτομο μέσα στο πλαίσιο μιας δημοκρατικής πολιτείας.
- ___ Το Σύνταγμα κατοχυρώνει τα δικαιώματά μας.
- ___ Η άσκηση των συνταγματικά κατοχυρωμένων δικαιωμάτων είναι απεριόριστη.
- ___ Ένα δικαίωμα ασκείται καταχρηστικά, όταν ασκείται για σκοπό διαφορετικό από εκείνον για τον οποίο θεσπίστηκε.
- ___ Στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου μπορούν να προσφύγουν φυσικά πρόσωπα και κράτη.

B/ Μπορείτε να προβείτε στις παρακάτω ενέργειες; Ναι ή όχι και γιατί;

- Να απαγορεύσετε σε κάποιον να μπει στο σπίτι σας.
- Να ψηφίσετε στις ευρωεκλογές.
- Να εκδώσετε μια μαθητική εφημερίδα.
- Να μην φοιτήσετε στο Γυμνάσιο.

Γ/ Αναζητήστε μέτρα για την προστασία του περιβάλλοντος στην περιοχή σας και προωθήστε τα στους τοπικούς φορείς, για να τα υιοθετήσουν. Σε ποιο δικαίωμα βασίζεται αυτή η ενέργειά σας;

Δ/ Δείτε προγράμματα που απευθύνονται στους νέους και τις νέες και τους προσφέρουν ευκαιρίες και πληροφόρηση σε όλα τα θέματα που τους ενδιαφέρουν, στην ιστοσελίδα της Γενικής Γραμματείας Νέας Γενιάς, <http://neagenia.citron.gr>.

Ε/ Ενημερωθείτε για τα μέτρα που πρέπει να πάρετε σε διάφορες καταστάσεις έκτακτης ανάγκης (π.χ. πυρκαγιά, σεισμός, πλημμύρα κτλ.) από την ιστοσελίδα της Γ.Γ.Π.Π. (www.civilprotection.gr). Σε συνεργασία με τη Διεύθυνση του σχολείου σας, να ορίσετε τον ρόλο που θα έχει κάθε μαθητής σε μια τέτοια κατάσταση και προετοιμαστείτε κατάλληλα. Να αναλάβετε πρωτοβουλίες για την Πολιτική Προστασία του σπιτιού, της γειτονιάς, της κοινότητάς σας.